

In quist local cun vaidrina vers la via vegna dat als interessats üna prüm'invista co chi vain tessü.

FOTOS M. REPELE

Uschea as preschainta hozindi a Sta. Maria la chasa cullas localitats da la Tessanda.

La Tessanda fa festa pels 60 ons in quista chasa

Tessunzas inaugureschan a Sta. Maria üna nouva sporta

DA FLURIN ANDRY / ANR

■ **L'on passà ha pudü festagiar la Tessanda in Val Müstair il giubileum da 90 ons. Ingon esa darcheu ün giubileum: Avant ses decennis han las tessunzas fat müdada e s'han stabilidas illa chasa ingio cha la Tessanda es amo hoz.**

«Daspö cha nossa tessanda ha survgni l'on passà per seis novantavel visita da cusglier federal Ignazio Cassis e chi'd es gnü rapportà da la Tessanda a Sta. Maria in gazetta, radio e televisiun vaina cuntinuà cun nossa lavur», disch Maya Repele chi presidiescha il cussagl da fundaziun da la Tessanda e maina la gestiun da quella. Parallelmaing han las 14 collavuraturas, per part in piazza parziala, e la giarsuna as dedichadas a la comunicaziun: «No vain dat pais da comunicar nossa sporta da maniera professiunala, contemporana, ma eir allegraivla», manzuna ella. Daspö december es la Tessanda preschainta i'ls mediums socials, facebook ed instagram, e publichescha là regularmaing infuormaziuns. Implü han las tessunzas davant chasa sper la via üna tabla

sülla quala i scrivan minch'eivna üna comunicaziun chi ha da chefar culla Tessanda. «Quai es üna buna metoda per render attent a nossa sporta e chi nu cuosta neir uschè bler, no stuvain nempe amo adüna verer da na sguazar finanzas.»

Fat müdada e s'installadas in l'aigna chasa

«Eir quist on pudaina festagiar ün giubileum, e quai ils 60 ons daspö cha la Tessanda as rechatta in quista chasa», declera la manadra da gestiun Repele. Sco ch'ella cuntinuescha d'eira la Tessanda da chasa fin da l'on 1959 d'immez Sta. Maria illa chasa ingio chi's rechatta hoz l'albiereg da giuventüna. «Il lö d'eira qua però fich limità, uschè ferm cha'l cussagl da fundaziun da quel temp vaiva decis da cumprar e fabricar oura üna chasa da paur, illa quala la Tessanda es amo uossa.» Quista cumprita ha custü 150 000 francs, quai chi sarà stat da quel temp ün fich grond import. «Grazcha a bleras donaziuns generusas d'eira gratià da ramassar quista somma, da maniera chi s'ha pudü far müdada.» Als 5 lügl 1959 han

las tessunzas, ils cusgliers da fundaziun e la populaziun pudü festagiar l'inauguraziun da las novas localitats da la Tessanda.

Quist on darcheu alch per inaugurar

«Eir als 5 da lügl, dimena precis avant 60 ons, es tuot la populaziun da la Val ed eir d'utro' invidada da gnir pro no a far impringias», s'allegra la manadra da gestiun Repele, «no pudain inaugurar in venderdi nossa nouva località per demonstrar co chi vain tessü.» La glied chi passa sper la Tessanda via po verer aint da la vaidrina co cha las tessunzas lavuran vi dals talèrs. Sch'inchün less entrar in chasa per verer daplü da la Tessanda cun seis passa 20 talèrs per part fich vegls exista eir quella pussibilità.

Las infuormaziuns lasupra ed eir davart ils differents prodots chi naschan illa Tessanda a Sta. Maria as chatta sülla pagina d'internet tessanda.ch. L'inauguraziun dal local per demonstrar co chi vain tessü illa Tessanda a Sta. Maria es in venderdi, ils 5 lügl da las 15.00 a las 18.00.

Il savair da bod ün tschientiner

Da l'on 1928 vaivan las duonnas in Val Müstair pacas vistas dad avair aignas entradas. Ellas d'eiran per gronda part pauras e prestaivan lavur greiva. Cun ün pass curaschus han fundà quel on a Sta. Maria il ravarenda cumünal Rudolf Fliri, la magistra per tesser da Ramosch Floriana Andry e la magistra cumünala per lavuors manualas Fida Lori la «Tessanda». L'intent d'eira da dar a las duonnas in Val la pussibilità dad impreter il manster da tessunzas e da chattar uschea eir üna piazza da lavur. Daspö quella jada han chattà indombrablas duonnas – e trais homens – illa Tessanda üna piazza da lavur o ün lö per far il giarsunadi da tessunza resp. tessunz. Sco cha la manadra da gestiun Maya Repele disch ha'la survgni üna statistica, da la quala i resulta chi sajan stattas in quists 90 ons passa 150 persunas chi hajan fat la scolaziun illa Tessanda a Sta. Maria.

In lügl 1959 d'eira gnüda inaugurada cun gronda festa la Tessanda chi vaiva fat müdada in ün'otra chasa. FOTO HEIMATWERK

Far fain en Engiadina – la claffa dominescha

■ (rtr) **Sco en tut las autras regiuns èsi er en l'Engiadina: La claffa n'è betg propi bainvesida tar ils purs. Tuttina – quest onn han ils purs da s'occupar cun la flur mez-parasitara.** Las cundiziuns da l'aura èn stadas favuravlas per la claffa. En l'Engiadin'Ota ed er en l'Engiadina Bassa vegn spetgà radund in terz damain fain che durant la media dals onns. Decisivus èn l'aura e las temperaturas.

Engiadin'Ota

La prada en l'Engiadin'Ota sa chatta tranter 1700 e 2000 meters sur mar. Qua segan ils purs bunamain in mais pli tard che quels en l'Engiadina Bassa – e lura vegn segà mo ina giada. Quest onn è restada la naiv d'ing en il fund da la val ed ultra da quai era il mais matg zunt fraid.

Percunter era il mais zercladur chaud, ma cun pouca plievgia, cundiziuns idealas per la claffa.

Engiadina Bassa

En l'Engiadina Bassa vegn segà fain e rasdiv. Ma era qua han dominà temperaturas fraidas e cun pouca plievgia.

Anc pli visibel congualond cun l'Engiadin'Ota è quest onn la situaziun da la claffa. Ils prads èn mellens, millis da flurs domineschan la vegetaziun.

Saja quai en Engiadin'Ota sco er en Engiadina Bassa, adina puspè datti onns extraordinaris ed ins sto far quint cun main fain.

Ils purs na fan betg quitads d'avair memia pauc fain la fin da la stad – e la finala maglian las vatgas era la claffa.

La claffa – pertge ch'ella fa donn

La flura mez-parasita crescha sin blers prads en la Bassa fin en regiuns alpinas. Las ragischs da la flura sa collian cun las ragischs da plantas ospitantes, sur tut cun quellas da pastgs. Da quests pastgs piglia ella davent aua e divers minerals. Entras quai vegnan las plantas ospitantes pli flaiavas ed ils prads paran lura «maghers». Plinavant vegn era la biodiversità sminuیدا.

Flura tissientada

La claffa è lev tissientada. Ella cuntregna «glycosid aucubin» che po chaschunar infammaziuns en il magun e la beglia.

Lura survegnan ils animals tut tenor problems cun la digestiun e diarrea u colicas.

Cumbatter la claffa

Sin prads che vegnan segads pli tard sa multiplitgescha la claffa pli ferm. Ella è ina planta che viva be in onn e metta mintg'onn da nov sems. Uschia po ella vegnir cumbattida sch'ins sega pli baud il prà, avant ch'ella po dar giu sems. Per pudair far quai han ils purs la pussaivladad d'annunziar al chantun sch'i han bleras da quellas fluras. Lura pon els segar pli baud.

La claffa.

FOTO RTR